

*Бушман І.О. – канд..філос.наук, доцент
Соловійов О. М. – студент
(Суми, СумДУ)*

ЩАСТЯ – ФІЛОСОФІЯ ЩАСЛИВОГО БУТТЯ

«Хто знайшов щастя, той все знайшов»

Жульєн Офре де Ламетрі

Евдемонізм (грец. εὐδαιμονία – розквіт, блаженство, щастя) – етичний напрям, що розглядає блаженство, щастя, задоволення або користь як мету прагнень людини. Представниками евдемонізму: Аристотель, Вольтер, Гольбах, Дідро, Монтень, Сенека, Спіноза, Фома Аквінський, Епікур, Кант, Ламетрі.

Щастя як всяке загальне поняття при вживанні звучується, тобто в кожному конкретному випадку береться певне його значення, і в силу цього утворюються різні варіанти. Головні різновиди поняття щастя наступні. Щастя в значенні конкретному і в значенні абстрактному. Говорячи про щастя, ми часто маємо на увазі щастя визначеної людини, конкретне щасливе життя з його мінливістю і переживаннями. Але абстрактне щастя розуміється інакше – як сукупність рис, загальних всім щасливим людям. У першому значенні щастя однієї людини може дуже відрізнитися від щастя іншої, тоді як, згідно з другим, існує єдине щастя, бо слово «щастя» охоплює тільки риси, загальні всім щасливим людям.

Однак, коли мова йде про «щастя», ми використовуємо одне і те ж слово. Наявність абстрактного значення у слова «щастя» підтверджується тим фактом, що ми неохоче вживаємо його у множині, а так буває саме з абстрактними термінами. Подібна особливість властива і деяким іншим поняттям, наприклад, поняттям добра чи істини: під істиною може матися на увазі істинне речення, але може – і істинність пропозиції. Ця двозначність – формальна, однак вона впливає на розуміння щастя, оскільки створює враження, що існує нібито тільки один спосіб досягнення і переживання щастя.

Щастя в значенні об'єктивному і суб'єктивному. У розмовній мові сенс слова «щастя» зводиться або до чисто об'єктивному значенню (удачі), або до чисто суб'єктивному

(інтенсивної радості); в іншому понятті, обидва його значення з'єднані: немає щастя без почуття задоволення, але немає його і тоді, коли задоволення необґрунтовано. Але серед тих, хто користується цим поняттям, одні роблять нахил на суб'єктивні елементи, інші – на об'єктивні. І це створює два варіанти поняття.

Можна вживати слово «щастя» і в тому, і в іншому значенні, однак потрібно уникати їх вживання в одному реченні, бо, коли одне й те ж слово береться у різних значеннях, можуть виникнути парадокси: так буває, наприклад, коли ми стверджуємо, що «не в тому щастя, що комусь «пощасливилось» («пощастило»)). Ця подвійність поняття щастя йде глибше, аж до розриву обох елементів, об'єктивного і суб'єктивного: в одному випадку для щастя достатньо його усвідомлення, а в іншому – усвідомлення щастя не потрібно. У власному розумінні слова «щастя» усвідомлення щастя є завжди його необхідною умовою. Щоб бути щасливим, потрібно знати це, відчувати, бути в цьому впевненим. Цю думку висловив Сенека: «Нещасливий той, хто щасливим себе не вважає» [2]. Знаходимо у Шекспіра: «Якби я міг висловити, який я щасливий, я не був би щасливий» [2]. У цьому випадку переконаність в щасті не є його доказом, і навіть може свідчити про протилежне.

Отже, усвідомлення щастя виключає щастя. Подібна думка в корені протилежна поглядам Сенеки. Людина не усвідомлює себе в щасті, мабуть, щастя супроводжується її усвідомленням, але сама людина не усвідомлює себе щасливою. Ці точки зору мають певне обґрунтування. Щаслива людина усвідомлює власне щастя тільки тоді, коли замислюється про нього. Якщо так розуміти Сенеку, то він правий.

В іншому значенні трактували евдемонізм і древні філософи, і схоласти. Аристотель, наприклад, кажучи, що «блаженство вважається найвищим благом, як людьми не освіченими, так і освіченими» [1], розумів щастя (евдемонія) як володіння сукупністю благ, доступних і необхідних людині. Так само розуміли його і схоласти, які стверджували, що «щастя є вищим благом». Таким чином, щастя – це сукупність всіх благ, благо вчинене, благо саме повне, що не залишає ніяких бажань,

що виключає всяке зло, одним словом, благо остаточне. Так що щастя не може не бути вищим благом: воно є для них – ех definition тобто евдемонізм в цьому розумінні – істинна теорія.

Разом з тим проблема істинності і хибності евдемонізму менш зрозуміла, коли щастя розуміється в своєму власному, притаманному йому сенсі: як повна задоволеність життям.

Література

1. Татаркевич В. О счастье и совершенстве человека. – М.: Прогресс, 1981. – С. 292.
2. Сенека Л.-А. Нравственные письма к Луцилию. – М., 1977. – С. 18.
3. Лук М. Етичні ідеї в філософії України другої половини XIX - поч. XX ст.ст. – К., 1993. – 150 с.

Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Ред.кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 16-18.